

АРДЧИЛЛЫН ТАЛААРХ Ж.ДЬЮИГИЙН ҮЗЭЛ САНАА

И.ЛХАМ

Доктор, дэд профессор ХААИС, ЭЗБС, ХЭЗТ

Г.УЯНГА

ХААИС, ЭЗБС, ХЭЗТ докторант

Түлхүүр үг: нийгэм, ардчилал, боловсрол, иргэн, сургууль. Ардчиллын талаарх Ж.Дьюигийн үзэл нь түүний философи дахь инструментализмтай салшгүй холбоотой юм. Ж.Дьюигийн улс төрийн үзлийн үндэс, суурь нь философи, улс төрийн бодлого, ёс зүй гурвын нэгдэл юм. Өөрөөр хэлбэл тэрбээр философи, улс төрийн бодлого ба ёс зүйг салшгүй харилцан холбоотой авч үзснээрээ уламжлалт либераль үзлээс онцлог бөгөөд ялгаатай юм.

Товч агуулга: XX зууны Америкийн нэр нөлөө бүхий прагматист философич Ж.Дьюигийн ардчиллын талаарх үзэл нь түүний философи дахь инструментализмтай нь салшгүй холбоотой юм. Ж.Дьюигийн улс төрийн үзлийн үндэс, суурь нь философи, улс төрийн бодлого, ёс зүйн зорилгын нэгдэл юм. Өөрөөр хэлбэл тэрбээр философи, улс төрийн бодлого ба ёс зүйг салшгүй харилцан холбоотой авч үзснээрээ уламжлалт либераль үзлээс онцлог бөгөөд ялгаатай юм.

Ж.Дьюигийн улс төрийн үзлийн гол цөм нь ардчиллын тухай асуудал юм. Тэрбээр ардчиллын тухай уламжлалт ойлголтоос татгалзаж, ардчиллын талаарх либераль үзэл баримтлалд өөрийн гэсэн өвөрмөц, шинэ хандлагыг бий болгожээ. Ж.Дьюи ардчилал гэдгийг улс төрийн онцгой хэлбэр, төрийн байгууламжийн хэлбэр гэдгээс илүү өргөн утгаар, амьдралын хэв маяг болохынх нь хувьд ёс зүйн утгаар хэрэглэсэн байна. Тэрбээр неолиберализмын судлах, анхаарах гол асуудал нь боловсрол хэмээн үзэж, улмаар боловсрол бол нийгмийн хөгжлийг хангах гол хүчин зүйл, сургууль нь хүүхдийг ардчиллын соёлд сургах гол орчин болохыг нотлон харуулахыг зорьжээ. Тиймээс ч өнөөдөр Ж.Дьюиг сонирхон судлах хандлага дахин сэргээд байна.

Резюме: Джон Дьюи - самая крупная фигура в американской философии XX столетия. Он попытался обосновать свою теорию демократического общества. Свою важнейшую цель Дьюи видел в обосновании, защите и расширении демократии. Дьюи отстаивал более широкую трактовку демократии, считая ее преимущественно формой жизни, а не просто формой правления. Понятие «демократия» в работах Дьюи несет не политический и управленческий, а этический смысл. Трактовка демократии как личного образа жизни человека он придает особую значимость образованию и соответствующей подготовке подрастающих поколений к жизни в демократическом обществе. Дьюи рассматривал школу в качестве главного фактора укрепления и развития демократии и посвятил много работ вопросам реорганизации школы. В последние годы интерес к Дьюи возродился.

Ж.Дьюи ардчиллыг үндэслэгээтэй болгох, түүнийг хамгаалах ба дэлгэрүүлэх явдлыг өөрийнхөө гол зорилго болгон тавьжээ. Тиймээс тэрбээр «Ардчиллын ёс зүй» (1888 он), «Сургууль ба нийгэм» (1899 он), «Ёс зүй» (1908 он), «Ирээдүйн сургууль» (1915 он), «Ардчилал ба боловсрол» (1916 он), «Сургууль ба хүүхэд» (1923 он), «Туршлага ба байгаль» (1925 он), «Олон нийт ба түүний асуудлууд» (1927 он), «Либерализм ба нийгмийн үйлдэл» (1935 он), «Туршлага ба боловсрол» (1938 он), «Логик: судалгааны онол» (1938 он), «Эрх чөлөө ба соёл» (1939 он) зэрэг бүтээлүүдийг туурвиж, ардчиллын тухай асуудлыг нягтлан авч үзсэн байна.

Энэхүү өгүүлэлд ардчиллын талаарх Ж.Дьюигийн үзлийг авч үзэхдээ: түүний үзлээр ардчилал гэж юу вэ? ардчилсан нийгмийн давуу талууд юунд орших вэ? ардчиллыг хэрхэн хөгжүүлэх вэ? гэсэн дэд хэсгээр тайлбарлахыг зорилоо.

Ардчилал гэж юу вэ? Ж.Дьюи нь либераль үзэл баримтлал дахь ардчиллын тухай уламжлалт ойлголтоос татгалзаж, улмаар ардчиллын талаар өөрийн гэсэн өвөрмөц, шинэ хандлагыг бий болгожээ. Тэрбээр ардчиллыг авч үзэхдээ «хүн ба нийгэм», «хүн ба ардчилал», «ардчилал ба боловсрол», «боловсрол ба туршлага» зэрэг хос ойлголтуудаар дамжуулан тайлбарласан байна. Ж.Дьюи амьдралынхаа туршид ардчиллын талаар олон янзын тодорхойлолт өгсөн бөгөөд ардчилал гэдгийг улс төрийн онцгой хэлбэр, төрийн байгууламжийн хэлбэр гэдгээс илүү өргөн утгаар авч үзснээрээ онцлог юм. Тэрбээр ардчиллыг ертөнцөд хандах эмпирик, прагматик хандлагын улс төрийн илэрхийлэл гэж үзсэн байна. Түүний үзлээр ардчилал нь хүний амьдралын арга, хүмүүсийн нэгдлийн тодорхой хэлбэр мөн.

Ардчилал нь ёс суртахууны болон оюун санааны харилцааны тодорхой хэлбэр болдгийн хувьд төрийн тодорхой хэлбэрийг илэрхийлнэ гэж Ж.Дьюи үзсэн. Ингэхдээ тэрбээр «ардчилал» гэсэн ойлголтыг улс төрийн болон удирдлагын утгаар биш, ёс зүйн утгаар хэрэглэжээ. Тэрбээр хэлэхдээ ардчилал нь нийгмийн

ойлголт болохынхоо хувьд ёс зүйн утгатай. Хүн төрөлхтний ёс суртахууны нэгдмэл, туйлын зорилго бол ардчилал билээ. Ж.Дьюигийн үзлээр ардчилал нь хүний нийгмийн хамгийн тогтвортой, нэгдмэл хэлбэр учраас иргэд нь өөрийн идэвх санаачлагаар амьдрах боломжтой болдог. Ардчиллын мөн чанар нь зөвхөн улс төрийн бодлоготой холбоотой биш юм. Түүний үзлээр ардчиллын мөн чанар нь засаглалын хэлбэрээр илэрдэггүй, харин иргэнд олгож буй боломжуудаар тодорхойлогддог байна. Ардчилал бол хүн бүрийн хүсэл сонирхлыг зөвхөн харгалзах төдий зүйл биш, харин иргэний «ухаалгаар хийх» чадварт нь тус дэм болж байдаг амьдралын хэв маяг юм. Хувь хүн нь нийгмийн болон улс төрийн хөтөлбөрүүд боловсруулах, тэдгээрийн хэрэгжилтэнд хяналт тавихад оролцсоор бусадтай харилцдаг, өөрийн үйлдлээ бусдын үйлдэлтэй харьцуулдаг бөгөөд тэр хэрээр нийгэм улам бүр ардчилсан болж байдаг.

Ардчилсан нийгмийн давуу талууд юунд орших вэ? Улс төрийн үйл хэргийн хувьд Ж.Дьюи бол Америкийн либераль ардчилсан үзэл санааны гол төлөөлөгч мөн. Тэрбээр төрийн удирдлагын тухай асуудлыг авч үзэхдээ аристократ ба ардчилсан төрийн ялгааг гаргахыг зорьжээ. Түүний үзлээр аристократ болон ардчилсан төр нь зорилгын хувьд ялгаагүй, харин зорилгодоо хүрэх арга хэрэгслийн хувьд ялгагдаж байдаг бөгөөд энэ ялгаанаас үүдэн өөр өөр үр дүнд хүрдэг гэж Ж.Дьюи үзсэн. Аристократ төрийн удирдлагын арга нь удирдлагад шууд чиглэдэг учраас хүчирхийлэлд хүргэдэг. Харин ардчилал нь хувь хүний идэвх санаачлага, хариуцлага, хувийн идэвх сонирхолд тулгуурладаг, нөгөө талаас ардчиллын чухал зарчим бол ямар нэгэн хүчирхийллээс бүрмөсөн татгалзах, тайван хэрэгслийг ашиглах явдал юм. Тэрбээр «Ардчилсан зорилтууд нь тэдгээрийг хэрэгжүүлэх ардчилсан аргуудыг шаарддаг» гээд тоталитаризмын аливаа хэлбэрийг үгүйсгэсэн юм.

Ж.Дьюигийн үзлээр автократ нийгэмд өөрчлөлтүүд нь мэдэгдэхгүй шахам удаан явагддаг бөгөөд ийм нийгэмд хүмүүс өөрсдийнхөө үйлдэлд болон зан байдалдаа нийгмийн уламжлалаар нөхцөлдсөн инстинктийг удирдлага болгодог байна. Автократ нийгэмд хүнээс дуулгавартай байх, тушаал зааврыг дагаж мөрдөх, сүслэн дагахыг шаарддаг. Ийнхүү хатуу чанга үзэл сурталжсан нийгэмд хүн идэвхгүй сул, нэгэн хэвийн байдлаар аж төрдөг бол харин ардчилсан нийгэмд байдал үүнээс огт өөр байна. Ардчилсан нийгэмд амьдарна гэдэг бол байнга тулгарах шинэ нөхцөл байдлын шийдлийг олох тухай асуудал юм гэж Ж.Дьюи үзсэн. Ардчиллын нөхцөлд л хувь хүний амьдрал шинэ утга агуулгаар баяжиж, амьдралаа судлах, таньж мэдэх бололцоотой болдог. Иймд ардчилсан нийгэм бол байнга хувирч өөрчлөгдөж, өсөлт дэвшлийг бий болгож байдаг нийгэм юм.

Ж.Дьюигийн үзлээр ардчилсан нийгэм нь индивидуализмыг чухалчилж эрх чөлөө, тэгш эрхийг эдлүүлдэг нийгэм юм. Эрх чөлөө гэдэг бол хязгаарыг давна гэсэн зүйл биш, хязгаарлах зарчимд захирагдана. Харин тэгш эрх гэдэг бол хүн төрөхтний чин эрмэлзлэл юм. Үүнд л хүрэхийн тулд ардчиллыг хөгжүүлэх хэрэгтэй болдог байна.

Ардчилсан нийгэмд бүгд, эсвэл олонх нь санаачлага гаргах, шинийг бүтээх боломж болон эрх чөлөөг эдэлдэг. Ж.Дьюигийн үзлээр ардчилсан нийгэмд “хувь хүн нь нийгмийн сайн сайхны төлөөх зорилго бүхий нийгмийн гишүүн “би” гэдгээ тасралтгүй нээж, бүтээж, өөрчилж байдаг ажээ”³⁶. Нөгээтэйгүүр ардчилсан нийгэм иргэдийнхээ үйл хэргийн дүнд байнга, хурдтайгаар хувьсан өөрчлөгдөж байдаг. Тиймээс иргэд нь түүнд тохирсон сэтгэлгээ, ёс суртахуунтай байх ёстой гэж үзсний үндсэн дээр Ж.Дьюи “Бид хэрхэн сэтгэдэг вэ” номондоо (1910 он) “рефлексив ёс суртахуун”, “рефлексив сэтгэлгээ” гэсэн ойлголтуудыг боловсруулсан юм. Рефлексив ёс суртахуун” гэдэг ойлголтын мөн чанар нь зан байдлаа өөрөө зохицуулах хүний чадвар юм. Амьдралын тодорхой нөхцөл бүрт хүн болгон шийдвэр гаргах, үйлдэл болон зан байдлынхаа шинж чанарыг тодорхойлох шаардлагатай тулгардаг. Ж.Дьюигийн үзлээр ардчилсан нийгэм бол хувь хүнд эрх чөлөөг олгохын зэрэгцээ мөн түүнд өөрийнхөө хийсэн үйлдлийн төлөө хүлээх хариуцлагыг ч давхар ноогдуулдаг. Иймд ардчилсан нийгэм нь өөрийнхөө үйлдлийг бие даан тодорхойлох ухаан, чадварыг хувь хүнээс шаарддаг нийгэм юм. Ардчилсан нийгэм дэх чөлөөт санаачлага, үйлдэл бүхий хүн нь бие дааж хөгжсөн байхаас гадна рефлексив сэтгэлгээтэй байх ёстой гэж Ж.Дьюи үзжээ. Түүний үзлээр рефлексив сэтгэлгээ нь хүний амьдралын явцад тохиолддог асуудлуудыг зайлшгүй шийдвэрлэх, бэрхшээлээс гарах гарцыг хайж олох зэрэгтэй холбоотой юм. Рефлексив сэтгэлгээ нь “тодорхой эрэмбэ дараалалтайгаар үндэслэлийг боловсруулдаг, үр дүнг чухалчилан үзэхийн зэрэгцээ өөртөө дүгнэлт хийдэг, субъектийн хувийн итгэл үнэмшил ба тухайн баримтын мэдээллийг хамтад нь авч үздэг, асуудлыг олон талаас нь авч үздэг сэтгэлгээ мөн”³⁷. Энэхүү сэтгэлгээг бүтээлч, шүүмжлэлт сэтгэлгээний нийлбэр гэж маш энгийнээр тодорхойлж болно. Рефлексив сэтгэлгээ нь асуудлыг шийдэхэд хамгийн тууштай, идэвхтэй шинжтэй”³⁸ байдаг. Ж.Дьюигийн үзлээр асуудлыг шийдвэрлэх үндсэн арга, рефлексив сэтгэлгээний арга нь шинжлэх ухааны арга юм. Хүн амьдралынхаа янз бүрийн нөхцөлд амжилтанд хүрэхийн тулд шинжлэх ухааны аргыг эзэмшиж, түүнийг ашиглах ёстой болж байдаг. Ийнхүү нийгмийн төгс байгуулал бол зөвхөн улс төрийн институтуудын цогц төдий биш, мөн тодорхой философи, сэтгэлгээний хэв маяг, ертөнцөд хандах “ёс зүйн” илэрхийллийн цогц гэж Ж.Дьюи үзсэн байна.

Ардчилал нь амьдралын хэлбэр болохынхоо хувьд нэг байрандаа зогсож болохгүй, нийгмийн өөрчлөлттэй уялдан байнга урагш хөгжиж байх ёстой. Эс хөгжвөөс ардчилал нь ухралтанд орж, улмаар мөхөх аюулд хүргэхийг Ж.Дьюи анхааруулж байсан юм.

³⁶ Dewey J. Ethics. N.Y., 1908. p. 71.

³⁷ Dewey, J. “How We Think”, New York: Dover Publications. 1997. p.2-3

³⁸ Мөн тэнд. p.6

Ардчиллыг хэрхэн хөгжүүлэх вэ? Энэ асуулт бол Ж.Дьюигийн судалгааны ажлын хамгийн чухал хэсэг нь юм. Түүний үзлээр ардчилал бэхжин хөгжих хамгийн чухал хүчин зүйл бол боловсрол юм. Тэрбээр неолиберализмын судлах, анхаарах гол асуудал нь нийгмийн тэгш байдал, хүний эрхийн асуудал биш, харин боловсролын тухай асуудал болохыг онцлон тавьжээ. Мөн Дьюи ардчилсан боловсрол нь зөвхөн дунд сургууль, их дээд сургуулиудад хамаарах төдий зүйл биш, нийгмийн болон улс төрийн институтуудын ч анхаарах асуудал гэж үзсэн.

Боловсрол гэж юу вэ? гэсэн асуултанд Ж.Дьюи «Ардчилал ба боловсрол» номондоо хариулт өгчээ. Боловсролын талаарх түүний үзлийг дараах байдлаар ерөнхийлөн үзэж болох юм. Үүнд:

Ж.Дьюигийн тодорхойлсноор хүн төрөлхөөсөө хамтын амьдралд татагддаг ба энэ нь түүнийг өөрийн оршигч нийгмийг сайжруулж, өөрчлөн шинэчлэхэд хүргэдэг байна. Хүн бол байнгын өсөлтийн процессын үр дүн бөгөөд тэрхүү өсөлтийг хангах үндсэн хэрэгсэл нь боловсрол юм. “Боловсрол бол хүний нийгэмших үйл явцын гол тулгуур юм”³⁹. Боловсрол бол ямар нэгэн дээд цэгт хүрнэ гэсэн ойлголт биш, харин байнга сайжрах, өөрчлөгдөх процесс юм. Боловсрох үйл явц нь заавал хэн нэгнээр хатуу удирдуулж, зааврыг ягштал баримтласны үр дүн биш, харин суралцагч асуудлыг өөрөө хайж олоод, өөрийн болгож байдаг туршлагын өөрчлөлт юм. Энэ утгаар боловсрол бол туршлагыг өөрчлөн зохион байгуулах, хуучин туршлагыг шинэ нөхцөлд хувирган өөрчлөх, сайжруулах үйл явц болж байдаг.

Боловсрол бол нийгмийн хөгжлийг хангах гол хүчин зүйл мөн. Аливаа нийгэм тасралтгүй өөрийгөө шүүн шинжлэх замаар хөгждөг бөгөөд тэрхүү хөгжил нь нийгмийн гишүүдийн боловсролын байдалтай шууд хамааралтай байдаг. Ж.Дьюигийн үзснээр нийгмийг өөрчлөн шинэчлэх ажлыг аядуу тайван аргаар зохион байгуулах нь илүү үр дүнтэй ажээ. Тийм аажим хувьслыг боловсролын салбараар дамжуулан хийх нь ардчилсан нийгмийг урагшлуулах гарц нь мөн болохыг Ж.Дьюи олон талаас нь батлан харуулахыг хичээжээ. Нийгмийн болон хамт олны өмнө хүлээх үүргээ биелүүлэхэд шаардлагатай чадваруудыг иргэн хүнд төлөвшүүлдэг тийм боловсролыг ардчилсан боловсрол гэж Дьюи үзсэн. Ийнхүү тэрбээр боловсролын тухай асуудлыг ардчиллын хөгжлийн асуудалтай холбон өргөн хүрээнд тайлбарласны зэрэгцээ боловсролын зорилгыг тодорхойлох асуудалд нухацтай хандсан байна.

Боловсролын зорилго юунд чиглэдэг вэ? Ж.Дьюи боловсролын зорилгыг ардчилсан нийгмийн өөрчлөн сайжруулахад чиглүүлж, улмаар боловсрол олгох арга зүй, үйл явц нь уг зорилготойгоо уялдсан үзэл санааг дэвшүүлсэн нь түүний ардчиллын талаарх үзэл санааны онцлог тал юм.

Тэрбээр боловсролын зорилго бол тухайн нийгмийн зохион байгуулалтаас хамаардаг. Ардчилсан нийгэмд боловсролын нийгмийн үүрэг нэн чухал байдаг. Боловсролын зорилго дан ганц мэдлэг олгоход чиглэдэг юм биш, харин нийгмийн практикийг сайжруулахад чиглэх ёстой. Ардчилсан нийгэмд боловсролын эрхэм дээд зорилго бол нийгмийн өөрчлөн сайжруулж, улмаар сайн сайхан байлгах явдал мөн⁴⁰ гэж үзжээ.

Харин боловсролын зорилт бол нэг талаас хүмүүжил, нийгмийн шаардлага, нөгөө талаас хүүхдийн хэрэгцээ, сонирхол хоёрын тэнцвэрийг хадгалах явдал юм. Ж.Дьюи “Боловсролын зорилт бол суралцагч өөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг болоход чиглэх ёстой”⁴¹ гээд дараах үзэл баримтлалыг удирдлага болгосон байна. Үүнд:

- Боловсролын зорилт нь суралцагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгцээ шаардлагад суурилах,
- сургалт нь багш болон суралцагчдын хамтын оролцоонд тулгуурласан байх,
- боловсролын зорилгыг сонголтоор өөрчлөгдөж болохуйцаар уян хатан тодорхойлох зэрэг юм.

Энэ нь нийт улс орны хэмжээнд боловсролын зорилгыг нийгмийн амьдралыг сайжруулах, ардчиллыг хөгжүүлэхэд чиглүүлж, харин хувь хүний хэрэгцээнд тохирсон сургалтын үйл ажиллагаа явуулах ёстой гэсэн гэсэн баримтлалд хүргэдэг.

Ардчилсан нийгэмд боловсролыг хэрхэн олгох вэ? гэсэн асуултанд Ж.Дьюи боловсрол олгох үйл явц нь өөрөө мөн ардчилсан шинжтэй байх ёстой гэж үзсэн. Тэрбээр боловсролыг ардчилах асуудлыг үндсэн хоёр хандлагын үүднээс тайлбарласан. Үүнд:

1. Эгалитаризм. Энэ нь бүхнийг тэгшитгэх ба ерөнхий боловсрол ижил байх.
2. Хүмүүсийн хэрэгцээ, сонирхол, чадвар зэргийг харгалзан боловсролыг олон янз болгох дифференциачлах хандлага юм⁴².

Ж.Дьюи ардчилсан улс ирээдүйн иргэдээ хэрхэн сургах асуудалд онцгой анхаарах ёстой гэж үзэж байсан учир сургуулийн талаарх үзэл баримтлалыг шинэчилжээ. Түүнийхээр сургууль бол залуу үеийг нийгмийн амьдралд бие даан оролцох чадвартай, нийгмийн сайн сайхны төлөө хариуцлага хүлээдэг “иргэн” болоход туслах ёстой. Ингэхдээ сургуулийн амьдрал, сургууль дээрх туршлагын үйл явц нь бодит амьдралын туршлага, үйл явцаас ангид байж болохгүй. Амьдрал ба боловсрол хоёр салшгүй холбоотой гэдгийг

³⁹ Dewey, J. “Democracy and Education /Free Press, NY,1997.

⁴⁰ Dewey, J “Democracy and Education /Free Press, NY,1997, chapter eight, p. 117-129.

⁴¹ Dr.Sharma, Principles of education. India. 1992.p.205.

⁴² М.Саулегул. “Ж.Дьюигийн “Ардчилал ба боловсрол” зохиол дахь боловсролын философийн асуудал” магистрын зэрэг горилсон бүтээл. УБ.,2012 он. 33 дахь тал.

онцолжээ⁴³. Энэ санаандаа тулгуурлан Ж.Дьюи сургуулийн зохион байгуулалтын талаар дараах үндсэн санаануудыг дэвшүүлсэн байна. Үүнд:

Нэгдүгээрт, сургууль бол хүүхдийг ардчиллын соёлд сургах гол орчин мөн. Тэрбээр ардчилсан нийгмийн сургууль нь «хүүхэд бол бүхний эхлэх цэг, төв, бас төгсгөл»⁴⁴ гэж үзэх ёстой гэжээ. Хүүхдийг нийгэмд оролцуулах, амьдралд сургах гол орчин бол сургууль юм. Суралцагч сургуулийн амьдралын алхам бүртээ ардчилсан уур амьсгалын дунд байж, өөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэх бүрэн бололцоо нөхцлөөр хангагдах ёстой. Сургууль бол нийгмийн институт төдийгүй олон нийтийн төв юм. Энэ утгаар нь сургуулийг нийгмийн амьдралын үр хөврөл, ардчилсан нийгмийг хэд дахин жижигрүүлсэн түүний бодит загвар гэж Ж.Дьюи үзсэн байна. Ардчилсан нийгэм ямар байдаг, тийм л туршлагыг сургуульд хөгжүүлж, олж авдаг учраас сургууль дээр бодит амьдрал өрнөж байдаг. Энэ нь дараах үзүүлэлтүүдээр илэрнэ. Үүнд:

- Сургуулийг удирдах хийгээд сургуулийн өдөр тутмын амьдралын бүхий л үйл ажиллагаанд ардчилсан уур амьсгалыг бүрдүүлсэн байх,
- Сургалтын хөтөлбөр уян хатан шинжтэй байж суралцагчдын хэрэгцээ сонирхолд тулгуурласан байх, хөтөлбөр боловсруулах үйл явц хамтын оролцоотой байх,
- Сургуульд сурагчдын зөвлөл ажилладаг байх, мөн зөвлөлийн гишүүн сонгох, ангийн дарга сонгох зэрэг хурал нь ардчилсан сонгуулийн зарчмаар явагддаг байх,
- Суралцагчид өөрсдөө эрхлэн гаргадаг сонинтой, мөн радиотой байж өөрсдийн үзэл бодлоо илэрхийлдэг байх,
- Хүүхдүүд өөрсдийн сонирхлоороо нэгдсэн клуб байгуулан үйл ажиллагаа явуулдаг байх,
- Суралцагчид сургууль дээр зохион байгуулах ажлын талаар санал гаргахад болон ажил зохион байгуулахад сайн дураар оролцох,
- Сургууль зөвхөн өөрийн суралцагч хүүхдүүдэд үйл ажиллагаа явуулах биш, тухайн орон нутагт амьдарч буй хүмүүст зориулсан олон нийтийн үйл ажиллагааг явуулдаг байх явдал юм.

Хоёрдугаарт, Ж.Дьюигийн үзлээр сургууль бол сонсдог биш, үйлдэл хийдэг газар мөн. Түүний үзлээр сургууль бол урлан, лаборатори юм. Хүүхдийг нар гэж үзвэл хичээл сургалтын хэрэгслүүд түүнийг тойрон эргэлдэх мэт гарын дор нь байх ёстой⁴⁵. Хүүхэд бол судалгааны бэлэн үр дүнг цээжлэх биш, харин тухайн үр дүнг эрэл хайгуулын явцад нээн илрүүлэх нь хамгийн чухал зүйл гэж тэрбээр үзжээ. Үүний тулд:

- Сургалтууд хамтын судалгаанд суурилсан байх /хичээл бүрийн кабинет, лаборатори/,
- Сургалтанд тоглоомын аргыг сонгон хэрэглэх,
- Спортын талбай, спортын хэрэгсэлүүдтэй байх,
- Уран сайхны, сайн дурын үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл бүрдүүлсэн байх хэрэгтэй.

Гуравдугаарт, Ж.Дьюигийн үзлээр сургууль нь хүүхдэд мэдлэг өгөхөөс гадна хүмүүжил олгох ёстой. Мэдлэг болон хүмүүжил нь тусгайлан бэлтгэсэн хөтөлбөрийг дагаж мөрдсөний дүнд бий болохгүй, харин хүүхдийн өөрийн сонирхол, идэвхтэй үйл ажиллагаа /туршлагыг сайжруулах явцад/ өрнөж буй үед бий болно гэж Ж.Дьюи үзсэн. Түүний үзлээр сургууль бол нийгмийн туршлагыг сайжруулах, өөрчлөн шинэчлэх гол арга зам юм. Хүүхдийн сургуулиас олж авч буй хүмүүжил бол нийгмийн дэвшлийн үндсэн хүч мөн. Сургууль бол хүүхэд өөрийгөө нийгмийн гишүүн гэдгээ ухамсарлаж, эргэн тойрныхоо өмнө хүлээсэн үүрэг, хариуцлагаа мэдэрч, түүнийгээ биелүүлэх, мөн **нийгмийн үйл явцад дасан зохицоход** суралцдаг гол орчин юм. Ардчилсан нийгмийн хүмүүжлийн үндсэн элемент нь хүүхэд өөрийн зан үйлийн төлөө хүлээх хариуцлагаа ухамсарлах явдал юм. Үүний тулд хүүхдэд дараах үйл ажиллагаа чиглэх ёстой гэж Ж.Дьюи үзсэн. Үүнд:

- Суралцагчид сургуулийн цайны газар, номын сан, хувцас өлгүүр зэрэг газарт өөрийн хүсэлтээр ажиллах боломжтой байх,
- Сайн дурын шинжтэй олон нийтийн үйл ажиллагааг зохион байгуулж, оролцдог байх /гудамж цэвэрлэх, цэцэгжүүлэх, ахмад хүмүүст туслах, сургуулийн орчинд өөрийн бүтээлээр тохижилт хийх гэх мэт/,
- Сургууль өөрийн гэсэн аж ахуйтай, үүнийгээ туршилтын судалгаанд ашиглахын зэрэгцээ хүүхдийн оролцоонд түшиглэн нийгэмд хандсан үйл ажиллагааг эрхлэх, хүүхдийг хөдөлмөрт сургах явдал юм.

Ийнхүү Ж.Дьюигийн боловсролын философи үзэл бол ардчилсан нийгэмд хэрэгтэй ухаалаг иргэнийг бэлтгэх тулгуур зарчим, онол, арга зүй мөн⁴⁶. Хүн төрөлхтөн цаашид ардчилсан нийгмийг хөгжүүлж гэвэл боловсролын үйл ажиллагааг ардчилсан шинжтэй болгох шаардлагатай байна.

⁴³ Dewey, J “Democracy and Education /Free Press, NY,1997, chapter one, p.3-11.

⁴⁴ Дьюи Дж. Школа и ребенок. М., 1923. с. 7.

⁴⁵ Дьюи Дж. Школа и общество. Пер. с англ. М., Работник просвещения, 1925. с.77.

⁴⁶ Г.Эрдэнэбаяр, Г.Уянга “Боловсролын тухай Ж.Дьюигийн прагматист үзэл ба орчин үе”. МУИС. “Философи, социологи, шашин судлал” эрдэм шинжилгээний сэтгүүл. №407.

Орчин үед Ж.Дьюиг сонирхох судлаачдын сонирхол дахин сэргэж байна. Энэхүү өгүүллийг Английн улс төр судлаач Алан Райан «Жон Дьюи ба америкийн либерализмын оргил» (1997 он) бүтээлдээ тавьсан асуултуудаар төгсгөө.

Яагаад орчин үед Ж.Дьюиг сонирхох болов? Үүнийг орчин үеийн философи болон улс төрийн бодлогод хэрхэн тусгах вэ?⁴⁷.

НОМ ЗҮЙ

1. Dewey J. Ethics. N.Y., 1908.
2. Dewey, J. “How We Think”, New York: Dover Publications. 1997.
3. Dewey, J “Democracy and Education /Free Press, NY,1997.
4. Ryan A. John Dewey and the High Tide of American Liberalism, N.Y., 1997.
5. Dr.Sharma, Principles of education. India. 1992.
6. Дьюи Дж. Школа и ребенок. М., 1923.
7. Дьюи Дж. Школа и общество. Пер. с англ. М., Работник просвещения, 1925.
8. Г.Эрдэнэбаяр, Г.Уянга “Боловсролын тухай Ж.Дьюигийн прагматист үзэл ба орчин үе“. МУИС. “Философи, социологи, шашин судлал” эрдэм шинжилгээний сэтгүүл. №407.
9. М.Саулегүл. “Ж.Дьюигийн “Ардчилал ба боловсрол” зохиол дахь боловсролын философийн асуудал” магистрын зэрэг горилсон бүтээл. УБ.,2012 он.

⁴⁷ J Ryan A. John Dewey and the High Tide of American Liberalism, N.Y., 1997. p.35.

